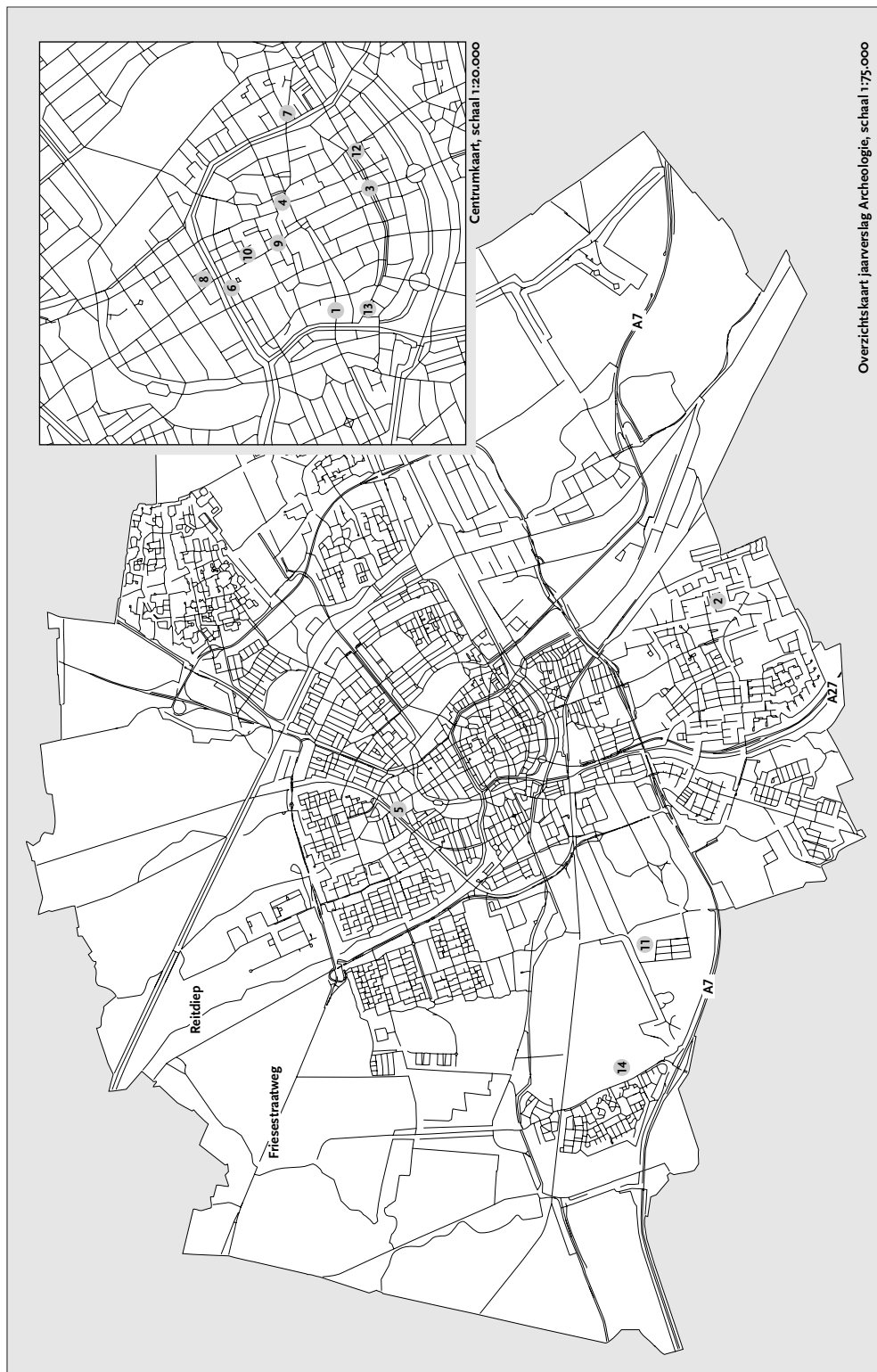

Afb. 1. Overzichtskaart van de in de tekst genoemde onderzoeksplaatsen. Tekening: L. van der Meer, afd. Landmeetkunde, Dienst RO/EZ en Studio van Stralen.

Archeologie in 1996

Gert Kortekaas

Inleiding

Archeologie is niet alleen buiten opgraven en waarnemen - dit jaar gedeeltelijk in twee ploegen -, binnenshuis vondsten verwerken en publiceren of tentoonstellen. Veel werk is in 1996 ook verzet met het archeologisch verkennen van de landelijke omgeving rond de stad. Daarbij wordt gelet op kleine verhogingen (wierden, dijkes of natuurlijke oeverwallen) en depressies (dichtgeslibde geulen) in het landschap. Tezamen met scherven en andere resten van menselijke activiteit geven deze landschappelijke sporen een indruk van menselijke bewoning in vroeger tijd. Die gegevens zijn van belang om archeologische vindplaatsen op te sporen om ze voor de toekomst te kunnen behouden, en om van te voren aan te kunnen geven wat opgegraven moet worden als de weilanden worden omgezet in nieuwbouwwijken.

Veldverkenningen vinden in de regel plaats in het vroege voorjaar en late najaar, als het gras niet meer groeit en er nog niet is ingezaaid. De opgravingen en waarnemingen vinden plaats als het niet vriest, sneeuwt of regent. Daarover meer in deze bijdrage. De onderzochte plaatsen zijn op het overzichtskaartje van afbeelding 1 aangegeven.

1. Brugstraat 7

23 tot en met 25 januari

In de eerste maanden van het jaar is dit Rijksmonument op begane grondniveau ingrijpend verbouwd en in tweeën gedeeld. Ook de inpandige fundering was aan verbetering toe. Door het graven van funderingsgaten van 6 tot 9 m² en met een diepte van circa 3 m is meer dan de helft van het plaatselijke bodemarchief ongezien vernietigd. Er konden tijdens het graven enige Middeleeuwse paalgaten, kuilen en greppels worden waargenomen, die waren ingegraven door een dunne afzetting van de Drentse A heen. Deze circa 20 cm dikke laag lag op ongestoord dekzand van de Hondsrug. De waarnemingsomstandigheden waren echter van dien aard dat aan een fatsoenlijke documentatie niet gedacht hoefde te worden.

2. Coendersborg

17 tot en met 19 juni

Vanwege een uitbreiding van de oorspronkelijk laat-18e-eeuwse boerderij (nu restaurant) is aan de noordzijde een kleine opgraving verricht. Doel hiervan was het bodemarchief ter plaatse te documenteren en eventuele sporen van de Laat-Middeleeuwse borg te traceren. Hoewel directe aanwijzingen van die laatste ontbraken, kan worden geconstateerd dat de borg moet zijn aangelegd op de zuid-

lijke es van Helpman. Na de sloop van de borg in het begin van de 18e eeuw¹, is het terrein van de huidige bebouwing opgehoogd, mogelijk met grond van de heuvel van de borg (motte). In deze ophogingsgrond bevonden zich twee delen van een zandstenen schouw, daterend uit de eerste helft van de 17e eeuw (afb. 2). Onder het esdek werd in een kuil een scherfje gevonden, dat dateert uit het begin van de jaartelling.

Afb. 2: Linker basement van een grote, zandstenen schouw uit de eerste helft van de 17e eeuw. Hoogte: 23,5 cm.
Foto: St. M & M.

Afb. 3: Schematisch overzicht van de aangetroffen funderingsresten.
Schaal 1:2000

3. Gedempte Zuiderdiep

18 maart

In het kader van Binnenstad Beter wordt in dit jaar en het volgende gewerkt aan het aanleggen van een diep gelegen waterberging. Het begin ligt onder de kruising met de Herestraat, het einde onder de oostzijde van het Gedempte Katendiep. Tot in de tweede helft van de vorige eeuw lag over het Zuiderdiep een aantal gemetselde bruggen, onder andere bij de Oosterstraat, de Oosterboog, en tussen de beide Herestraten de Hereboog. Van die laatste werden enige funderingsresten aangetroffen. Ter hoogte van de kruising Gedempte Zuiderdiep zuidzijde - Herestraat, werd het metselwerk van het zuidelijke bruggenhoofd over het Zuiderdiep gezien (afb. 3). Van de brug zelf werden op de laat-19e-eeuwse opvulling van het diep zandstenen segmentdelen aangetroffen. Deze blokken maakten deel uit van de gemetselde boogbrug. Het metselwerk van het bruggenhoofd bestond uit kleine “rooswinkels” (groot formaat baksteen) met een maat van $26,5 \times 13 \times 6$ cm. Het tegenoverliggende, noordelijke bruggenhoofd mat circa 1,40 m in

1. Kubbenga en Van der Hoef 1991, 13-14.

breedte en bestond uit twee met elkaar vermettelde muren. Het zuidelijke deel daarvan, dat bij het Zuiderdiep behoorde was circa 40 cm dik en van rooswinkels gemetseld. De stadszijde van dezelfde muur mat circa 1 m in breedte en was opgemetseld van kleine kloostermoppen. Deze muur was aan de noord (= stads)zijde afgevoegd en moet dus in het zicht zijn geweest. Waarschijnlijk betreft het een gedeelte van het Middeleeuwse bruggenhoofd aan de buitenzijde van de stads(binnen)gracht.

4. Grote Markt en Martinikerkhof zuidzijde

voorjaar tot en met najaar

In het kader van Binnenstad Beter is de Grote Markt en omgeving grondig aangepakt. Er zijn nieuwe rioleringen gelegd, bomen geplant, lichtmasten geplaatst en een pompkelder voor een toekomstige fontein ingegraven. Gedurende een groot deel van het jaar zijn de grondwerkzaamheden gevolgd en zijn diverse waarnemingen en kleine opgravingen uitgevoerd. Elders in deze bundel wordt door M. Kenemans dieper op de gedane vondsten ingegaan.

5. Moesstraat 50 en 52

22 maart tot en met 9 april

Om nieuwbouw mogelijk te maken zijn de laatste twee “stadsboerderijen” gesloopt, na een bouwhistorisch onderzoek (zie het jaaroverzicht bouwhistorie). Het doel van het archeologisch onderzoek was de ouderdom van de twee boerderijtjes te bepalen, en of er voorgangers konden worden aangetoond. Dit was van belang omdat de Moesstraat tussen de Oude Boteringestraat en de Paddepoelsterweg ligt en deel uitmaakt van de eeuwenoude uitvalsweg vanuit Groningen naar de wierden in het noorden. Al snel bleek de meest zuidelijke boerderij, Moesstraat 50, te dateren uit de tweede helft van de 18e eeuw. De noordelijke is waarschijnlijk de oudste en zal tot de 17e eeuw teruggaan. Van een directe voorganger was geen sprake. Op ongeveer een halve meter onder maaiveld tekenden zich de contouren van een groot aantal met elkaar versmolten greppels af. Deze lagen ongeveer evenwijdig aan de Moesstraat en maakten in de noordoosthoek van het terrein een bocht naar het westen, haaks op de huidige Moesstraat. Binnen de bocht bleken enkele paalkuilen aanwezig, waarin zich mogelijk de contouren van een klein rechthoekig, tweeschepig gebouw laten afleiden. Op grond van het aardewerk moeten de sporen worden gedateerd in de Late Midden-IJzertijd, circa 2e eeuw voor Chr.².

6. Muurstraat

17 tot 23 maart

De Muurstraat werd van een nieuw riool voorzien. Op drie plekken is een kleine waarneming gedaan. Ter hoogte van de kruising met de Oude Kijk in 't Jatstraat lag de ongestoorde ondergrond op circa 1 m onder maaiveld. Hierop ligt een esdek van 65 cm dikte. Een esdek is een laag grijs zand, die is ontstaan door regelmatig bemesten en bezanden van akkers gedurende de Middeleeuwen. In de directe omgeving van deze waarneming is dit esdek al meerdere malen waar-

2. Met dank aan Dr. E. Taayke te Groningen voor de datering.

genomen. Het maakt deel uit van de oudste akkerlanden van Groningen in de Vroege Middeleeuwen. Bij de andere twee waarnemingen was het esdek minder fraai bewaard gebleven.

7. Nieuweweg 4

24 oktober

Vanwege een ingrijpende hersteloperatie is van dit gebouw de vloer verwijderd en is circa 80 cm grond uitgegraven. Hierbij is gestoten op een keienvloer, aan de oostzijde afgezet met een rij grote keien. Onder de keienvloer bevond zich een niveau met kloostermoppen en leem. Omdat het huidige, laat-19e-eeuwse gebouw het eerste ter plaatse betreft, is hier vermoedelijk sprake van een bestraat gedeelte van een tuin of open plaats. De waarschijnlijke datering is 19e-eeuws.

Afb. 4: Ossenmarkt. De muntschat kort na het vinden. Foto: St. M & M.

8. Ossenmarkt

9 oktober tot en met 2 december

Vooruitlopend op de bouw van een drielaags parkeergarage onder de Ossenmarkt is ongeveer éénderde deel van het terrein opgegraven. Doel van dit onderzoek was het lokaliseren van het 16e eeuwse ronddeel voor de Boteringepoort³ met de bijbehorende gracht, het onderzoeken van de voortzetting van de Oude Boteringestraat in noordelijke richting en van het landgebruik vóór de 16e eeuw. Op

3. In 1996 is de Ossenmarkt door de Amsterdamse Stichting Regionaal Archeologisch Archiverings Project (RAAP) onderzocht op de aanwezigheid van een stenen keermuur aan de voet van het ronddeel. Zie hiervoor: Kortekaas 1996, 15.

alle vragen bleek deze opgraving een antwoord te geven. In de zuidwesthoek van de markt bleek zich op een 60 cm dik esdek een bestrating van veldkeien te bevinden, aan de oostzijde geflankeerd door een brede, diepe sloot. Deze laatste wordt als berm-sloot geïnterpreteerd. Dit spoor doorsneed een grote kuil met vondstmateriaal uit de 13e eeuw, die vervolgens een stelsel van greppels doorsneed uit ongeveer de 12e eeuw. Deze greppels hebben waarschijnlijk in het gebruik van de es een functie gehad. Uit de hoeveelheid paalgaten, die bij het greppelsysteem lijkt te behoren kon helaas geen huisplattegrond of een andere structuur worden afgeleid. De gracht van het rondel doorsneed alle eerder genoemde sporen. De vulling van de gracht betrof vooral vermengde keileem en zand (van de zuidelijker gelegen stadswal?) en een dunne laag stadsafval net boven de bodem. Deze voor schatgravers interessante laag bevatte een kleine muntschat van 21 zilveren munten uit Oost-Friesland, Spanje en de Stad (afb. 4). De dwinger dateert uit het midden van de 16e eeuw en bleek éénmaal, waarschijnlijk in de tweede helft van de 16e eeuw, vergroot. De gehele vulling van de gracht dateert uit het eerste kwart van de 17e eeuw.

Van 1630 tot 1892 is het terrein in gebruik als veemarkt. De zandstenen en gemetselde stiepen voor de ijzeren of houten palen en rekken bleken nog in de bodem aanwezig. Dicht onder de huidige bestrating werd een groot aantal munten gevonden, die waarschijnlijk verband houden met het gebruik van de Ossenmarkt voor de veehandel en als kermis- en parkeerterrein. De meest bijzondere daarvan is een Arnhemse goudgulden uit circa 1390⁴.

9. Oude Boteringestraat

19 maart

Sinds de opgraving Waagstraat (1994) is bekend dat de Oude Boteringestraat vanaf zeker de 11e eeuw op de huidige plaats ligt en verhard was met veldkeien⁵. De vervanging van de oude riolering (tussen Grote Markt en Roode Weeshuisstraat) bood direct ten noorden van de kruising met de Poststraat de mogelijkheid een kleine waarneming te doen. Op een diepte van 2,61 m onder maaiveld werd de oudste verharding van veldkeien aangetroffen, gelegen op 15 cm bruin zand. Hierop lagen gescheiden door lagen zand, mest en mestachtig materiaal nog drie veldkeien verhardingen, de bovenste op circa 85 cm diepte. Omdat scherfmateriaal in de lagen ontbrak, kunnen de verhardingen niet met zekerheid worden gedateerd. Ergens uit dit pakket “straatafzettingen” komt de pelgrimsinsigne, die door Egge Knol elders in deze bundel wordt beschreven.

10. Oude Boteringestraat 41-45, Butjesstraat 10

23 september tot en met 14 oktober

Het bouwen van hotels is een soort hype; in de Oude Boteringestraat (OB) is in 1996 gebouwd aan twee middelgrote exemplaren, die beide in 1997 gereed kwamen. Om voldoende kamers te kunnen realiseren, dient historische bouw-massa plaats te maken voor beton, glas, staal en kunststof. Reden om de voor- en

4. Met dank aan J.C. van der Wis te Groningen voor de determinatie van de munten. In *Hervonden stad* 1998 kan van zijn hand een artikel over deze munten worden verwacht.
5. Kortekaas e.a. 1995, 8 - 11.

achterhuizen op deze kavels bouwhistorisch te onderzoeken (zie elders in de bundel) en de grond onder de achterhuizen op te graven. De achterhuizen van OB 43 en 45 bleken te dateren in een periode rond 1600. Het achterhuis van OB 43 was rond 1900 vervangen door een breder gebouw, dat tevens de met veldkei-tjes bestrate gang tussen OB 43 en 41 omvatte. Mogelijk heeft deze verbreding al in het tweede kwart van de vorige eeuw plaatsgevonden, toen het voorhuis werd voorzien van een nieuwe voorgevel. Tussen voor- en achterhuis van OB 43 heeft zich vanaf de bouwtijd een binnenplaats bevonden, terwijl dat bij OB 45 waar-schijnlijk niet het geval was. Op beide kavels, en achter OB 41 werd per perceel één beerput aangetroffen. De vulling van alle drie dateerde uit de 17e eeuw en bevatte een aantal bijzondere vondsten (afb. 5). Bij ontgravingen in het voorhuis van OB 43 werd een aantal lemen vloeren waargenomen. Deze kunnen duiden op een houten bebouwing. Een datering in de Late Middeleeuwen hiervan ligt voor de hand. Mogelijk behoort bij deze bebouwing een houten (beer?)put, die

Afb. 5: Overzicht van enkele vondsten uit de eerste helft van de 17e eeuw, gevonden in de beerputten achter Oude Boteringstraat 41 en 43. Het blauwe bordje (diameter 23 cm) is zogenaamde Brettino-faiance uit Noord-Italië.
Foto: St. M & M.

bij het aanleggen van het diepste opgravingsvlak achter OB 43 werd aangetroffen. Helaas bleek het niet mogelijk een vlak aan te leggen op de top van de ongestoorde ondergrond. Het grondwaterpeil staat in dit deel van de binnenstad bijzonder hoog, zodat in het bodemarchief meer schade wordt aangericht dan kennis opge-daan. Wel bleek ook hier een esdek aanwezig, waarin kuilen waren ingegraven. Vondsten daarin dateren vanaf de 13e eeuw.

Aan de zijde van de Butjesstraat bleek mogelijk al sinds de late 16e eeuw be-bouwing aanwezig. Waarschijnlijk betrof het ondiepe, lage houtbouw voorzien van lemen vloeren en een achtergevel-fundering van veldkeien en puin. Sinds het begin van de 17e eeuw stonden er ondiepe gemetselde huisjes met kelders en plavuizen of bakstenen vloeren.

11. Peizerweg, kavel R 56

8 en 9 juli

Tijdens het bouwrijp maken van een perceel grond werden direct onder de zoden kogelpotscherven in een venige context gevonden. Machinaal is vervolgens een vlak in de slappe grijze klei aangelegd. Op twee funderinkjes en enkele sloten uit de vorige eeuw na, werden geen archeologische sporen aangetroffen. Net als bij de opgraving op de kavels R 58 en 59⁶ is hier sprake van een verspoelde toplaag, waarin zich naast een restant van de oorspronkelijke veenbedekking ook enig scherfmateriaal heeft verzameld. Een duidelijke waarschuwing dat bij veldverkenningen in voormalige veengebieden vondsten niet altijd een oude woonplaats aangeven.

Afb. 6: De met veldkeien gestapelde Vroeg-Middeleeuwse waterput. Foto: St. M & M.

12. Prinsenstraat

17 januari tot 18 juni

Na een winterstop is de opgraving aan weerszijden van en ook onder de Prinsenstraat voortgezet. Over het gehele terrein werden sporen aangetroffen uit de periode tussen het begin van de jaartelling en ongeveer de 12e eeuw, inclusief de Volksverhuizingstijd, rond 500 na Chr. Uit ongeveer de 6e of 7e eeuw dateerde een waterput, gemaakt van op elkaar gestapelde veldkeien (afb. 6). De oudste vondsten van dit terrein dateren uit de Jonge Steentijd (circa 3000 tot 2000 voor Chr.). Het betreft onder meer een schrabber en een stukje aardewerk, afkomstig uit een ondiepe kuil. Kuilen van een dergelijke ouderdom zijn nog niet eerder bovenop het Groningse deel van de Hondsrug aangetroffen, wel op de oostelijke flank⁷. Uit de eeuwen na het begin van de jaartelling is keramiek aangetroffen

6. Kortekaas 1996, 51-63.

7. Kortekaas 1987, 108-124.

Afb. 7: Buidelvormige kogelpot met vlakke bodem uit de 6e/7e eeuw (hoogte 15 cm) en een verbrande netverzwaring of weefgewicht uit de eerste eeuwen na Chr. Foto: St. M & M.

(afb. 7). Opmerkelijk is dat vondstmateriaal uit het laatste deel van de Middeleeuwen, na circa 1200, in het complex niet aanwezig is. Dat werd ook geconstateerd bij de opgravingen onder het terrein van de voormalige brandweerkazerne, circa 300 m westelijker, in 1985 en 1990. Mogelijk is er een relatie tussen het afbreken van bewoning en het aanleggen van de stadswal en -gracht ten noorden van het Gedempte Zuiderdiep, in een periode rond 1100. Verwacht mag worden dat na het gereedkomen van de stadswal de bewoning daarbinnen is geconcentreerd. Ruim na de aanleg van de 15e eeuwse omwalling, ditmaal ter hoogte van de Radesingel, vindt er weer bewoning op het terrein plaats, weerspiegeld in kuilen en waterputten. De noordoostelijke buitenhoek van de gracht om het kasteel van Alva bleek geheel gevuld met stadsafval uit de periode circa 1580 - 1600. Een keur aan lederen, maar vooral ook tinnen voorwerpen kon worden geborgen (afb. 8).

13. Reitemakersrijge

5 tot en met 18 juli

In de jaren '50 breidde de PTT uit aan de noordzijde van de Reitemakersrijge. Voor de telefonie werd een diepe kelder gegraven en de vrijkomende grond werd gebruikt om het laatste, westelijke deel van het Zuiderdiep te dempen.

Afb. 8: Tinnen kinderspeelgoed, kledingaccessoires en andere metaalvondsten uit het einde van de 16e eeuw, afkomstig uit de vulling van de gracht voor het kasteel van Alva. Foto: St. M & M.

Diezelfde grond werd in 1996 weer verwijderd, samen met een deel van de kademuuren van het Zuiderdiep om plaats te maken voor een parkeergarage voor PTT-Telecom. In de bouwput konden enige waarnemingen worden verricht. Het Zuiderdiep, dat in de eerste decennia van de 17e eeuw is gegraven bleek op deze plaats pas in de 19e eeuw voorzien te zijn van een gemetselde kademuur. Deze was aangelegd op in de grond geslagen dennenhouten palen, afgedekt met horizontale balkjes loodrecht op het diep, waar overheen grenenhouten balken. Hierop stond de gemetselde kademuur. Eerdere beschoeiingen waren van hergebruikt eikenhout, vermoedelijk oud scheepshout. Deze vlonders rustten op verticaal in de grond geslagen eikenhouten palen. Buiten de zuidelijke kademuur van het diep lag de zuidzijde van een natuurlijke, Middeleeuwse (?) bedding van de Drentse A, die naar het oosten geleidelijk aan overging in een ge- of vergraven bedding. Op grond van pijpenkoppen moet de kleilaag in de laatste bedding rond het midden van de 17e eeuw zijn afgezet. De verwachte Middeleeuwse stadsgracht werd niet aangetroffen, of het moet de eerder gemelde natuurlijke bedding zijn geweest.

14. Zuiderweg, Hoogkerk

23 oktober tot en met 7 december

Vooruitlopend op de aanleg van de nieuwe woonwijk Ruskenveen met waterplas, in de polder Bangeweer ten zuiden van Hoogkerk, zijn twee circa 250 m lange, 5 m brede parallelle proefsleuven aangelegd in de lengterichting over een licht uitstekende zandrug⁸ (afb. 9, zie blz. 18). De sleuven waren bedoeld om in-

8. Met dank aan de eigenaar van het terrein, de Suiker Unie te Groningen.

zicht te krijgen in prehistorische bewoning op deze rug. Het gebied was al eerder verkend en ook uit een particuliere verzameling waren veel vuursteenvondsten bekend. In het traject van de sleuven zijn, naast een tiental, waarschijnlijk mesolithische haardkuilen, drie plaatsen met sporen en vondsten uit de eerste eeuwen na het begin van de jaartelling aangetroffen. De meest zuidelijke bevindt zich aan de rand van een door zandwinning voor de tramlijn Groningen - Drachten ontstaan meertje. Het betreft een brede sloot en een aantal kuilen. Het aardewerk hieruit dateert uit de 1e en het begin van de 2e eeuw na Chr.⁹. Gevreesd moet worden dat het grootste deel van de vindplaats in de jaren '20 bij het zandwinnen is gesneuveld. Circa. 130 m naar het noordwesten werd een 3 m brede winkelhaakvormige sloot aangesneden, tezamen met een aantal kuilen en een circa 1,5 m diepe waterput (afb. 10, zie blz. 18). Het aardewerk uit deze sporen is duidelijk jonger dan dat van de zuidelijke vindplaats: 2e tot en met 4e eeuw (afb. 11). In de zandrug bleek iets ten noorden van deze vindplaats een met weinig materiaal opgevulde depressie zichtbaar. Vermoedelijk is hier in de Late Middeleeuwen de voorloper van het Eelderdiepje in de zandrug ingesneden. Ongeveer 1 km zuidelijker op dezelfde zandrug was deze geul al eerder waargenomen¹⁰. De derde, noordelijkste vindplaats lag net even ten zuiden van de boerderij Zuiderweg 64, in een voor zandwinning gegraven kuil. In de wanden werden op doorsnede enkele sloten waargenomen, alsook een diepe kuil. Het aardewerk dateert mogelijk eveneens uit de 2e/3e eeuw. In 1997 zal Zuiderweg 64 worden gesloopt en wordt het erf opgegraven.

Afb. 11: Twee weefgewichten of netverzwaringen en een fragment van een grote pot (diameter van de rand 29,5 cm).
Datering: circa 2e eeuw na Chr. Foto: St. M & M.

9. Met dank aan Dr. E. Taayke te Groningen voor de datering van vondstmateriaal.

10. Kortekaas 1996, 56.

In 1996 namen aan de opgravingen, verkenningen en binnenwerkzaamheden deel,

- vanuit de Dienst RO/EZ van de gemeente Groningen: B. Havinga, K. Helfrich, G. Kortekaas en A. Ligthart;
- vanuit de Stichting Monument en Materiaal: S. le Biannic, R. Carels, J. van der Kamp, K. van Kempen, M. Kenemans, C. Koopstra, R. van Loenen, S. Menninga, G. Mous, H. Nieuwenhuizen, L. van der Schee, S. Schipper, B. Schomaker, N. Vossen, F. Vrede, A. Wieringa, H. Zimmerman, M. Zijlema.

Literatuur

Kortekaas, G.L.G.A., B. Havinga, M. Kenemans en N. Nieuwenhuizen, "Waagstraat onder (de) weg" in: *Stad en Lande*, 5, (1995), n3, 8-11.

Kortekaas, G.L.G.A., "Een laat-neolithisch akkercomplex onder de Oosterpoortwijk te Groningen" in: *Groninger Volksalmanak 1987*. Groningen, 1987, 108-124.

Kubbenga A. en K. van der Hoef, *Helpman*, Haren, 1991.

Kortekaas, G.L.G.A., "Graven in Lieuwerderwolde", in: *Hervonden stad 1996*, 51-63.

Kortekaas, G.L.G.A., "Archeologie in 1996" in: *Hervonden Stad 1996*, 9-18.

Afb. 9: Luchtfoto van de zandrug en de proefsleuven, gezien in noordelijke richting. Bovenin de foto de boerderij Zuiderweg 64. Foto: H. Conens, Aerophoto Eelde.

Afb. 10: Overzicht van het opgravingsvlak met de winkelhaakvormige sloot, gezien in noordelijke richting. Foto: St. M & M.